

Nr 18.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 26 och 45 §§ i lagen den 28 maj 1886 angående eftersökande och bearbetande av stenkols- och saltfyndigheter; given Stockholms slott den 30 december 1926.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 26 och 45 §§ i lagen den 28 maj 1886 angående eftersökande och bearbetande av stenkols- och saltfyndigheter.

GUSTAF.

Johan C. W. Thyren.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 26 och 45 §§ i lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående eftersökande och bearbetande av stenkols- och saltfyndigheter.

Härigenom förordnas, att 26 och 45 §§ i lagen den 28 maj 1886 angående eftersökande och bearbetande av stenkols- och saltfyndigheter skola i nedan angivna delar hava följande ändrade lydelse:

26 §.

1 mom. Den årliga — — — därutöver.

Denna arbetskyldighet — — — upphört.

2 mom. Konungen må, när omständigheterna därtill föranleda, meddela den, som innehar koncession å flera intill varandra gränsande områden, tillstånd att, så länge koncession å dem av honom fortfarande innehaves, få under ett eller flera år genom arbete inom något eller några av områdena fullgöra arbetskyldigheten för dem alla.

För de — — — föreskrivet.

3 mom. Arbete, varom — — — fullgörande.

45 §.

1 mom. För stenkolsgruva, vartill — — — beräknas från sagda dag.

2 mom. Vad i 26 § 2 mom. sägs om flera områden, å vilka koncession meddelats, skall äga motsvarande tillämpning, där ett eller flera sådana områden och utmål till stenkolsgruva, varom i 1 mom. sägs, äro så belägna att de kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 december 1926.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Efter gemensam beredning med chefen för handelsdepartementet anför chefen för justitiedepartementet, statsrådet Thyrén:

»I skrivelse den 2 oktober 1926 har Höganäs-Billesholms Aktiebolag hos kommerskollegium gjort framställning om kollegiets medverkan till sådan ändring av gällande bestämmelser rörande försvar av rätt till stenskolsfyndighet, att bolaget skulle äga att var som helst inom sitt koncessionerade och utmålslagda kolbrytningsområde utföra försvarsarbete av viss omfattning gällande för hela detta område. Efter hörande av bergmästaren i södra bergmästardistriktet har kollegiet i underdånig skrivelse den 3 november 1926, med tillstyrkande av bolagets framställning, avlämnat förslag till ändring i 26 och 45 §§ i lagen den 28 maj 1886 angående eftersökande och bearbetande av stenkols- och saltfyndigheter. Sedan yttrande inhämtats från Sveriges geologiska undersökning, anhåller jag nu få anmäla detta ärende till Kungl. Maj:ts prövning.

Till en början tillåter jag mig återgiva kommerskollegiets framställning, i *Gällande bestämmelser.* vad den avser redogörelse för gällande bestämmelser i förevarande hänseende.

För rätten till stenkolsbrytning gäller dels lagen den 28 maj 1886 angående eftersökande och bearbetande av stenkols- och saltfyndigheter, dels ock, beträffande äldre fyndigheter, gruvstadgan den 16 maj 1884 med vissa undantag.

Under det att 1884 års gruvstadga föreskriver en största storlek för malmutmål av 40,000 kvadratmeter, hava enligt 45 § stenkolslagen stenkolsutmål fått utläggas till 40,000 kvadratfamnars yta, vilket är lika mycket som enligt 1855 års gruvstadga och mer än tre gånger så mycket som ytan för ett sådant malmutmål, samt kunna koncessionsområden enligt stenkolslagens 5 § få omfatta upptill 1,600 hektar d. v. s. ett område, som är 400 gånger så stort som ett sådant malmutmål av maximistorlek.

Anledningen till dessa olikheter ligger givetvis i skiljaktigheten mellan stenkols- och malmernas förekomstsätt, som medför behov av större brytningsområden för de tunna, horisontellt liggande stenkolsflötsernas tillgodogörande än för drivande av malm brytning.

Rätten till såväl utmål enligt gruvstadgan som till koncessionsområden enligt 1886 års stenkolslag måste genom visst årligt arbete försvaras.

Den årliga arbetsskyldigheten uppgår inom ett stenkolsut mål till minst värdet av 100 dagsverken och inom ett koncessionsområde till minst värdet av 15 dagsverken för vart och ett hektar, området omfattar till och med 100 hektar. 10 dagsverken för varje hektar däröver till och med 300 hektar och 5 dagsverken för varje hektar därutöver.

Därest ett malm- eller stenkolsgruvut mål ingår i en sammanhängande utmålsgрупп kan enligt gruvstadgan tillstånd erhållas att försvara detsamma genom arbete i ett annat ut mål i gruppen. Denna förmån kan emellertid ej enligt stenkolslagen tillerkännas innehavare av koncession. Vidare kunna ut mål tillökas intill sin maximistorlek och utan avseende å densamma samman slås, vilka förmåner dock ej gälla för koncessionsområden.

I sin skrivelse till kommerskollegium har bolaget anført:

Höganäs-
Billesholms
Aktiebolag.

Den kolkris, som för närvarande råder i världen, har naturligtvis medfört kännbara verkningar även för den svenska stenkolsindustrien. Här likaväl som i de stora stenkolsproducerande länderna tränga sig därför fram starka krav på åtgärder i syfte att genom rationellare arbetsmetoder o. d. vända rörelsens nuvarande förlust till vinst. De teknisk-mekaniska anordningarna för en sådan rationalisering av denna industri hava sedan några år varit föremål för vår oavlätliga uppmärksamhet, och efter vittomfattande försök äro vi nu i färd med att i möjligaste utsträckning mekanisera vår gruvdrift. Det har emellertid visat sig, att dylika rent tekniska åtgärder icke äro tillfyllest och att det kräves mera för att få den svenska kolbrytningen på en sund ekonomisk bas. Vid våra undersökningar att finna en utväg ur de nuvarande svårigheterna hava vi kommit till insikt om att en av förutsättningarna för en lönande kolindustri är ett planmässigt utnyttjande av de i industrien ingående produktionsmedlen. Jämsides med införandet av en långtgående mekanisering måste man sålunda tillse, att naturtillgångarna såväl som den manuella arbetskraften och maskinerna bliva systematiskt utnyttjade. Försök att genomföra en sådan nödvändig systematisering, för vilken vi i det efterföljande skola uppdraga riktlinjerna, stöta emellertid på hinder av sådan art, att vi sett oss nödsakade härigenom vända oss till K. Kollegium med anhållan om bistånd i dessa våra strävanden. Innan vi likväl formulera vår hemställan, anse vi det lämpligt redogöra för de omständigheter, som framtvingit den.

Som bekant utgör den skånska stenkolsindustrien, som sedan ett antal år är sammanförd under vårt bolag, en fusion av ett flertal mindre företag. Redan på ett relativt tidigt stadium blev det nämligen en ekonomisk nödvändighet att sammanföra de olika stenkolsbrytande företagen under gemensam ledning. Fusionsbildningen kunde dock icke undanröja de allvarliga olägenheter av teknisk och ekonomisk art, vilka ligga i de för fyndigheterna sedan gammalt gällande koncessionsbestämmelserna o. d. I den mån de stenkolsförande flötserna upptäckts, hava de i vanlig ordning inmutats, utmålslags och koncessionerats i olika fält. Som en följd härav är det område, inom vilket vårt bolag ensamt har rätt att eftersöka och bearbeta stenskolsfyndigheter, ingalunda en enhet utan fastmer sammansatt av en mängd så att säga självständiga kolfält, för vilka var för sig gälla särskilda bestämmelser. Det, som i detta sammanhang närmast intresserar, är den för de respektive fälten föreskrivna arbetsskyldigheten, som måste fullgöras inom det fält, för vilket den blivit föreskriven. Denna sistnämnda omständighet medför, att vi måste försvara varje fyndighet för sig med föreskrivet antal dagsverken, nedlagda på just den fyndighetens bearbetande eller undersökning. I praktiken har detta inneburit, att den koncentration, som eljest brukar åtfölja fusioner, i detta fall fått inskränka sig till företagets förvaltningstekniska sida samt lervaruindustrien,

under det att den kanske viktigare systematiseringen av driften vid gruvorna icke blivit möjlig. Undersökningsperioden är numera för samtliga koncessioner avslutad, och något mot ytterligare kostnad för borringar svarande värde i vidgad kännedom om flötserna kan icke längre påräknas, varför den nuvarande försvarsskyldighetens fullgörande med borringar å områden, som icke äro föremål för gruvdrift, icke vidare kan anses vara nationalekonomiskt försvarlig.

Det kan i detta sammanhang vara av intresse att se, hurusom man även i England stött på liknande problem. Där hava i en del fall koncessionsområdena varit bundna till vissa ägo gränser, varigenom man hindrats att utnyttja stenkolsförekomsterna på ett rationellt sätt. Den kungliga engelska kolkommissionen av år 1925 föreslog därför bl. a. att modifiera dessa koncessionsvillkor på sådant sätt, att en sammanslagning av koncessionsområdena och därigenom en ekonomiskt nödvändig systematisering av kolbrytningen kunde möjliggöras.

Äro dylika åtgärder nödvändiga i England, där man har synnerligen fördelaktiga brytningsförhållanden, så måste det för oss vara endast desto mera motiverat att anlägga liknande synpunkter, då bearbetandet av de fattiga svenska kolflötserna medför alldeles särskilt stora tekniska svårigheter.

Till belysande av den splittring av driften, som förorsakas av de på gällande lagstiftning grundade koncessionsföreskrifterna för de skånska stenkolsförekomsterna, bedja vi få lämna nedanstående förteckning över våra kolfält och de med dem förbundna arbetsskyldigheterna. Förteckningen upptager samtliga våra kolfält med undantag av Höganäs privilegierade område och det lilla isolerat belägna Stabbarpsfältet vid Eslöv.

Kolfält:		Arbetsskyldighet:	
1:o	— — — — —	—	—
2:o	Billesholmsfältets 168 st. utmål	16,800	dagsverken
3:o	» koncession av 1888	5,000	»
4:o	» » » 1893	2,200	»
5:o	» » » 1919	6,100	»
6:o	» 12 st. Ljungsgårdsutmål	1,200	»
7:o	Bjuvsfältets 91 st. utmål	9,100	»
8:o	» koncession av 1893	4,500	»
9:o	— — — — —	—	—
10:o	Skrombergafältets 44 st. utmål	4,400	»
11:o	» koncession av 1892	10,400	»
12:o	» » » 1895	3,000	»
13:o	Hyllingefältets » » 1895	5,400	»
14:o	» » » 1898	7,600	»
15:o	Norra Vrams-koncessionen » 1899	4,000	»
16:o	Broby » » 1899	7,200	»
17:o	Mörarps- » » 1899	5,200	»
18:o	Fleninge- » » 1902	10,000	»
19:o	Strövelstorps- » » 1902	2,600	»
20:o	Nygårds- » » 1902	8,600	»
21:o	Åusås- » » 1903	4,750	»
22:o	Åstorps- » » 1907	2,600	»

S:a 120,650 dagsverken.

Då nu värdet av varje mansdagsverke enligt gällande markegångstaxa är c:a 5:— kronor, representerar alltså den sammanlagda arbetsskyldigheten en

årlig kostnad av omkring 600,000: — kronor. I betraktande av fyndigheternas storlek och rörelsens omfattning är ju detta belopp i och för sig icke orimligt, men med hänsyn till att arbetet i många fall endast betingas av det lagliga tvånget och icke av någon ekonomisk nödvändighet, blir det ofta onyttigt och som helhet mycket betungande för vår stenkolsdrift. Den splittring av driften, som denna arbetsskyldighet medför, förorsakar även en hel del andra kostnader än dem, som direkt kunna utläsas ur de anförda siffrorna.

Såsom exempel på oekonomiskt och onyttigt arbete, som vi på grund av lagens föreskrifter nödgats utföra, tillåta vi oss anförä följande:

På Skromberga-koncessionen av år 1895 har redan för flera år sedan i och för försvarsarbetets fullgörande ett schakt Försvaret sänkts, vilket emellertid sedermera såsom icke erforderligt åter stannats och vattenfyllets. Vi hava dock senare uteslutande för försvarsarbetets skull måst länsa schaktet och verkställa kolbrytning där under kortare tid för att därpå åter låta schaktet vattenfyllas o. s. v.

Ett annat exempel är Skromberga-koncessionen av år 1892 med det därpå belägna schaktet Sjöcrona, gränsande intill Skrombergafältets 44 utmål med schaktet Konsul. För Skrombergaverkens behov är ett schakt tillräckligt, men tillfölje lagbestämmelserna måste nu arbetet bedrivas omväxlande i de båda schakten, vilket givetvis orsakar en hel del onyttiga kostnader.

Vi vilja framhålla, att liknande verkningar av gällande lagbestämmelser så småningom komma att på ett kännbart sätt framträda på samtliga våra koncessionsområden. De schakt, med vilka vi för närvarande försvara våra koncessioner, hava ju en begränsad livslängd, och allteftersom de bliva slutbrutna, komma vi att tvingas till nya, mycket kostsamma schaktsänkningar. Så länge driften med större fördel kan koncentreras till redan förefintliga, brytvärda schakt på andra koncessioner eller fält, är det självfallet ekonomiskt oriktigt att öppna nytt schakt på samma koncessionsområde, där ett gammalt måst övergivas.

Dessa gamla lagbestämmelser, som nu förefalla oss så olämpliga och hinder samma, måste ses mot bakgrunden av de förhållanden, under vilka de tillkommit. Avsikten med dem har varit, att de skulle utgöra en garanti, för att fyndigheterna verkligen skulle bli bearbetade, men de hava olyckligtvis fått kvarstå oförändrade, även sedan erfarenheten lärt, att de metoder för bearbetandet, vilka voro tillfyllest vid tiden för föreskrifternas tillkomst, nu icke längre hålla måttet. Den med åren alltmer skärpta konkurrensen på kolmarknaden har medfört, att ett bearbetande på en gång av alla dessa olika fyndigheter är en ekonomisk och teknisk orimlighet. En successiv koncentration av driften till ett mindre antal fält eller till fält efter fält har blivit ett livsvillkor för den skånska stenkolsindustrien.

Det system för fortsatt stenkolsbrytning, vilket vi funnit ekonomiskt nödvändigt, innebär, att driften i möjligaste mån koncentreras till ett fåtal schakt, i vilka brytningen bedrivs desto intensivare. Totalproduktionen skulle bibehållas omkring den nuvarande volymen, men endast ekonomiskt lönande arbeten skulle utföras. Att driftsintensiveringen måste inskränkas till vissa schakt och icke kan utsträckas till alla våra kolförekomster på en gång, beror på omöjligheten att kunna finna avsättning för mera än en viss maximiproduktion. Erfarenheten visar nämligen, att avsättningsområdet för de skånska stenkolen är starkt begränsat genom av fraktkostnader m. m. betingade förhållanden, och det låter sig icke göra att inom detta område placera avsevärt större kvantiteter än de nuvarande. Vår plan är sålunda, att först söka utverka lagändring av innebörd, att försvarsarbete av viss omfattning skall kunna utföras var som helst inom hela vårt koncessionerade och utnålslagda område och att sådant försvarsarbete skall få räknas hela nämnda område till godo, samt att, i

händelse denna lagändring kan erhållas, därefter företaga nyssberörda driftskoncentration.

För genomförandet av planens senare del äro de geografiska förutsättningarna särdeles gynnsamma, i det att gruvplatserna äro varandra så närbelägna, att folket utan olägenhet skulle kunna bo kvar i sina bostäder vid en stillaliggande gruva och hava sitt arbete vid den granngruva, som drives. Avstånden mellan flertalet gruvplatser äro nämligen icke större än att dagliga transporter bekvämt skulle kunna ordnas (järnväg eller bilomnibus), och restiden skulle icke bliva längre, än vad man ofta får räkna med vid färd till och från arbetet, särskilt i våra större städer (omkring $\frac{1}{2}$ timma). En del gruvplatser äro varandra t. o. m. så närbelägna, att arbetarna mycket väl skulle kunna åka velociped till och från sitt arbete, även om detta vore vid granngruvan.

För oss och våra arbetare skulle planens genomförande medföra stora och påtagliga fördelar. På grund av sin hittillsvarande decentralisering har den skånska stenkolsindustrien på det hela taget varit mindre lönande, och med nuvarande tendens på den internationella kolmarknaden te sig framtidsutsikterna för en decentraliserad kolbrytning i Skåne allt annat än ljusa. Den nuvarande överproduktionen på stenkol i världen har pressat ned kolpriserna, så att de, fränsett den tillfälliga förbättringen under engelska kolstrejken, ej äro avsevärt högre än före världskriget, under det att arbetskostnaderna alltjämt ligga på ett betydligt högre plan än år 1914. Under det att arbetslönerna sedan den tiden stigit med 90 %, hava kolpriserna sålunda stigit endast med c:a 10 %. Den förut måttliga vinstmarginalen har härigenom kommit att förbytas i en så mycket bredare förlustmarginal. För att komma ifrån denna förlust finnas teoretiskt två utvägar: högre försäljningspriser eller lägre produktionskostnader. Det förhandenvarande sakläget stänger den förre vägen och tvingar oss in på den andra. En viktig åtgärd i produktionsförbilligande syfte är då att rationalisera driften genom mekanisering och systematisering. För vår talrika gruvarbetarebefolkning måste det vara ett livsintresse, att driften kan hållas igång och icke behöva nedläggas på grund av antikverade lagbestämmelser. — Ur ren företags synpunkt skulle driftskoncentrationen medföra de fördelarna bl. a., att kapital kunde frigöras till viktigare uppgifter än onyttiga försvarsarbeten och att den dyrbara maskinella utrustningen bättre kunde utnyttjas.

En tredje part, vars intressen skulle kunna tänkas bliva berörda av genomförandet av denna vår brytningsplan, utgöres av de kommuner, inom vilkas områden en gruvbrytning för närvarande bedrives. Vi tro dock icke, att den ifrågasatta anordningen skulle innebära några olägenheter för dem. — En förlustbringande stenkolsgruva kan icke vara ett skatteobjekt, som är särskilt angeläget att behålla, och i de kommuner, där driften skulle för en viss tid nedläggas, skulle för övrigt arbetarna komma att bo kvar och alltjämt beskattas. — Tvärtom äro vi av den åsikten, att anordningen i stället för att vara ogynnsam skulle erbjuda kommunerna vissa fördelar. Den nya brytningsplanen skulle ju vara ett viktigt steg i riktning mot att göra vår gruvdrift vinstgivande, och det torde väl därför vara att hoppas och förmoda, att efter viss cirkulation alla de ifrågavarande kommunerna i sådant fall skulle så småningom kunna tillgodogöra sig skatteintäkter, som under andra förhållanden icke kunnat påräknas. För kommunerna innebär systemet vidare en ökad utsikt för gruvbrytningens fortbestånd, varigenom den utflyttning undviks, som skulle bliva följden av ett nedläggande av gruvdriften.

På grund av vad vi sålunda anfört, våga vi vördsamt hemställa, att K. Kollegium ville lämna sin medverkan till ernående av sådan ändring i gällande försvarsföreskrifter, att vi få rättighet att var som helst inom hela vårt koncessionerade och utmålslagda kolbrytningsområde utföra försvarsarbete av viss omfatt-

ning gällande för *hela* nyssnämnda område, så att vår kolbrytning för framtiden icke skall behöva betungas med improduktiva arbeten och kostnader.

Då frågan är av vital betydelse för vår gruvdrift, som ju förr dess hellre behöver varje lättnad i sitt bekymmersamma läge, anhålla vi vördsamt om ärendets skyndsamma behandling.

Att vi överhuvud tillåtit oss ifrågasätta en dylik ändring i gällande lag, förklaras av den brydsamma situation, i vilken vår stenkolsproduktion råkat. Sedd mot bakgrunden av det kraftiga stöd i ekonomiskt och andra avseenden, som den engelska staten lämnat sitt lands kolindustri, får väl dock vår begäran anses vara synnerligen måttfull.

*Berg-
mästaren
i södra
distriktet.*

I sitt yttrande har bergmästaren i södra distriktet anförd:

Att det med det för ögonblicket rådande, abnormt höga priset på stenkol är möjligt att med ekonomisk fördel bearbeta de skånska stenkolsfyndigheterna, är nog troligt, men under de senast gångna åren har detta icke varit möjligt, och då den nu pågående strejken i Englands kolgruvor upphör, kommer sannolikt stenkolspriset att falla avsevärt och omöjliggöra ett vinstgivande arbete i skånegruvorna. Det är möjligt, att genom användande av maskinbrytning och koncentration av arbetet till vissa fält ett mera ekonomiskt resultat skulle kunna vinnas. Men nu gällande bestämmelser om försvaret av koncessionerna möjliggör icke en sådan koncentration, då man på varje särskilt koncessionsområde måste utföra det i koncessionen bestämda antalet dagsverken. För att fortfarande behålla äganderätten till koncessioner, nödgas man att i Skromberga växelvis bearbeta de båda områdena, vilket naturligen är till avsevärd skada, både för ägaren och arbetarna, vilka tvingas att oupphörligt byta arbetsplats.

För de koncessioner, på vilka ännu icke schaktsänkningar utförts, har försvarsarbetet inriktats på borring för att utröna kolflötsens läge och beskaffenhet. Men att ytterligare utföra borringar är meningslöst, då flötserna äro tillräckligt väl kända, och att företaga schaktsänkningar och därigenom öppna nya kolgruvefält, då man sannolikt kommer att få svårighet att avsätta brytningsprodukterna från redan arbetande fält, är icke tillrådligt vare sig ur privatekonomisk eller nationalekonomisk synpunkt.

Om därför något annat sätt för försvar av de olika fälten kunde påfinnas, vore detta synnerligen önskvärt, t. ex. att nu gällande bestämmelser, att flera intill varandra gränsande *utmål* kunna efter bergsöverstyrelsens medgivande få försvaras genom arbete i ett eller flera utmål, även komme att gälla för koncessioner.

På grund av det anförda får jag vördsamt föreslå, att till stenkolslagens 26 § fogas ett tillägg, som berättigar bergsöverstyrelsen att bevilja koncessionsinnehavaren rätt att utföra det för de olika koncessionerna bestämda årliga antalet dagsverken på ett område, då koncessionsområdena gränsa intill varandra, samt att dessutom till stenkolslagens 45 § göres ett tillägg, att i försvarshänseende koncessioner och utmål för stenkol likställas, så att fält bestående av både utmål och koncessioner kunna efter bergsöverstyrelsens medgivande få försvaras antingen genom arbete å ett koncessionerat område eller å utmål.

*Kommers-
kollegium.*

Kommerskollegium har anförd följande.

Vid fastställandet år 1886 av koncessionsområdenas maximistorlek torde man hava utgått ifrån den uppfattningen, att ett område av ovanstående [jfr redogörelsen för gällande bestämmelser] storlek vore fullt tillräckligt som underlag för varaktig drift av ett kolbrytningsföretag samt att tillika begränsningen till ifrågavarande maximum skulle medföra, att konkurrensen inom denna gren av bergshanteringen vidmakthölles.

I uppfattningen om tillräckligheten av koncessionsområdes maximistorlek ligger helt visst grunden till att stenkolslagen ej ansetts behöva möjliggöra gemensamt försvar av flera koncessionsområden.

Bakom önskemålet att upprätthålla konkurrensen inom stenkolsindustrin måste givetvis hava legat ett antagande, att svenska stenkol voro säljbara i sådana mängder, att ett eventuellt svenskt monopolföretag i denna industri-gren skulle kunna, trots förefintlig möjlighet att importera kol, behärska stenkolsmarknaden i landet och därvid kunna på ett för det allmänna oförmånligt sätt begagna sin maktställning.

Vid stenkolslagens tillkomst funnos i Skåne ett flertal självständiga kolbrytningsföretag, och tillfället till konkurrens torde till en början hava verkat stimulerande på företagsamheten inom stenkolsindustrin, men, såsom i bolagets framställning omnämnes, visade det sig snart ekonomiskt nödvändigt att sammanlå de sins emellan stridande företagen till ett.

Till belysande av betydelsen av den svenska stenkolsbrytningen för landets stenkolsförsörjning må framhållas, att stenkolsbrytningen i Sverige år 1886 uppgick till 170,324 ton och importöverskottet av stenkol till 1,088,212 ton och att motsvarande tal för år 1925 äro 263,879 och 3,662,946 samt att alltså av de sammanlagda kvantiteterna för berörda båda år kommo år 1886 på de svenska kolen 13.5 % och år 1925 endast 7.2 %. Under och omedelbart efter världskriget var visserligen den svenska stenkolsproduktionens andel i den för landet tillgängliga stenkolskvantiteten väsentligt högre, men berodde detta på svårigheter att importera stenkol i önskad omfattning. Någon avsevärd stegring av den inhemska kolproduktionens avsättningsmöjligheter under tider med obehindrad import av stenkol torde av skäl, som bolaget anfört, icke vara att påräkna. Tagas utom ovanberörda kvantitetsförhållanden även kvalitetskillnaderna i betraktande, framgår det tydligt, hur begränsad betydelse den inhemska brytningen har för vår kolförsörjning och huru uteslutet det är, att även ett monopolbolag skulle kunna på ett för det allmänna menligt sätt påverka stenkolsmarknaden. Prissättningen på de svenska stenkolen har även måst anpassas efter läget på världsmarknaden och följa dess variationer.

Trots fusionen kunde endast en medelmåttigt lönande verksamhet bedrivas vid de skånska stenkolsgruvorna till dess att krigskonjunkturen medförde några mera vinstgivande år, på vilka dock numera följt en period, varunder kolbrytningen lär hava varit förlustbringande. En bidragande anledning till detta mindre gynnsamma resultat anser bolaget ligga i nödtvånget att för koncessionernas försvarande bedriva försvarsarbete inom varje koncessionsområde. Det framgår obestriddigen av bolagets framställning, att kostnader onödigtvis ådragas bolaget på grund av bestämmelserna om försvarsarbetet.

Kollegium, som anser uppehållandet av en inhemska kolgruveindustri vara av stor betydelse för landet, finner i likhet med bolaget ändring önskvärd i ifrågavarande bestämmelser rörande försvarsskyldigheten, vilka i varje fall i hög grad försvåra industriens utveckling till högre effektivitet och dess möjlighet att bestå i konkurrensen med importerade stenkol.

Det skulle möjligen kunna ifrågasättas, om ej det av bolaget uttalade önskemålet skulle kunna vinnas redan med nu gällande lagstiftning. Detta skulle då vara genom att bolaget finge dem av sina nuvarande koncessioner, vilka ej avse områden av maximistorlek, och eventuellt även vissa av utmälen utbytta mot ett mindre antal koncessioner å områden av maximistorlek. Då emellertid sådana nya koncessioner förutsätta de äldre koncessionernas upphörande, kan det åtminstone starkt ifrågasättas, om ej på grund av bestämmelsen i stenkolslagens 32 § om den av koncessionsinnehavaren inlösta markens hemfallande utan ersättning till jordägaren den sistnämnde har i sin hand att vid ett sådant tillfälle bereda koncessionsinnehavaren avsevärda svårigheter. Och framför allt

skulle bolaget genom det ifrågasatta meddelandet av nya koncessioner icke erhålla den rörelsefrihet, som det tydligen behöver.

Annorledes än genom lagändring torde därför syftet ej kunna ernås.

Vid övervägande, huru den av bolaget överklagade olägenheten av tvånget till vissa oekonomiska försvarsarbeten skulle kunna avhjälpas, torde emellertid böra beaktas, att icke genom eventuell lagändring staten avhänder sig möjligheten att, om nu oförutsedda förhållanden skulle i framtiden återigen göra ett extensivare bedrivande av arbetena önskvärt, kunna utan svårighet tillgodose även ett sådant önskemål.

Närmast till hands ligger att i gruvstadgan söka en förebild för den eventuella lagändringen. Därvid torde böra beaktas, att mot de gällande bestämmelserna om försvarsarbetenas kvantitet icke synes vara något att erinra, varför en blivande lagändring ej bör bliva av beskaffenhet att till koncessionsinnehavarens fördel förändra dessa bestämmelser eller verka i den riktningen, att nedsättning av bolaget nu åliggande försvarsarbetskyldighet kan med skäl sättas i fråga.

Att i stenkolslagen införa bestämmelser motsvarande gruvstadgans om möjlighet att för utmål, som ej uppgå till maximistorlek, vinna tillökning intill sådan storlek, skulle enligt vad ovan anförts ej bereda bolaget den erforderliga rörelsefriheten. I någon mån tala häremot även de skäl, som föreligga mot införande i stenkolslagen av bestämmelse om ökad maximistorlek av koncessionsområde eller om rätt till sammanläggning av koncessionsområden, nämligen dels svårigheten att, sedan sådana bestämmelser införts, eventuellt åvägabringa en återgång till ett extensivare arbete och dels olämpligheten av att framkalla sådana förhållanden, att nedsättning av den bolaget åliggande totala arbetskyldigheten kan i följd därav skäligen ifrågasättas.

Såväl statens som bolagets intressen skulle däremot kunna tillgodoses, om i stenkolslagen införes en bestämmelse motsvarande den i gruvstadgans 40 § om befogenhet för bergsöverstyrelsen att meddela tillstånd till gemensamt försvar för flera angränsande utmål.

En sådan bestämmelse torde i avseende å grupper av områden, varå koncession meddelats, lämpligen i form av ett fjärde moment böra anknytas till stenkolslagens 26 § och givas följande lydelse:

'Bergsöverstyrelsen må, när omständigheterna därtill föranleda, meddela den, som innehar koncessioner å flera intill varandra gränsande områden, tillstånd att, så länge koncessionerna av honom fortfarande innehavas, under ett eller flera år genom arbete inom något eller några av områdena fullgöra arbetskyldigheten för dem alla.'

Bolagets önskemål och behov skulle emellertid ej bliva tillgodosett, om ej även de utmålslagda områdena finge inbegripas i den enhetliga brytningsplanen. För detta ändamål tarvas en ytterligare bestämmelse om möjlighet att erhålla tillstånd till gemensamt försvar av koncessionsområden och utmål.

En sådan bestämmelse synes lämpligast kunna införas i stenkolslagens femte kapitel, därvid kollegium föreslår, att för att undvika omnumrering av paragraferna, såväl den nuvarande 45 § som det nya stadgandet ingå som respektive första och andra moment i en ny 45 §. Detta senare moment synes kunna givas följande lydelse:

'Om utmål, varom i mom. 1 sägs, och område, varå koncession meddelats, gränsa intill varandra och innehavas av en och samma ägare, må, när omständigheterna därtill föranleda, Bergsöverstyrelsen meddela honom tillstånd att, så länge varje sådant utmål eller område av honom fortfarande innehaves, under ett eller flera år genom arbete inom något eller några av dem fullgöra arbetskyldigheten för dem alla.'

Sveriges geologiska undersökning har i sitt utlåtande anfört följande:

Det synes geologiska undersökningen uppenbart, att bestämmelserna för försvaret av koncessioner och utmål enligt lagen för eftersökande och bearbetande av stenkolsfyndigheter av den 28 maj 1886 för närvarande innebära ett visst hinder för Höganäs—Billesholms aktiebolag att på mest ekonomiska sätt utnyttja sina fyndigheter. Likaledes synes ådagalagt, att en lönande stenkolsindustri i Skåne knappast är möjlig, så framt ej fyndigheterna äro samlade hos ett enda väl skött företag, som är i stånd att på rationellast möjliga sätt leda driften.

*Sveriges
geologiska
undersök-
ning.*

Under sådana förhållanden synes de stora allmänna intressena av den skånska stenkolsindustriens bibehållande motivera de av kommerskollegiet föreslagna lättnaderna i försvarsskyldigheternas fullgörande.

Till förmån för bibehållande av försvarsskyldighet för de enskilda koncessionerna och utmålen skulle möjligen kunna anföras, att på detta sätt skulle kunna ernås kunskap om nya koltillgångar, eller eventuellt om koltillgångar av bättre beskaffenhet än de hittills kända. Häremot vill geologiska undersökningen anmärka, att tillgångarna och beskaffenheten av stenkolen inom bolagets koncessioner och utmål nu äro så kända genom de omfattande undersökningsarbeten, vilka sedan lång tid tillbaka där blivut utförda, att det, åtminstone för närvarande, icke lär vara erforderligt att i ovannämnda syfte företaga undersökningsarbeten, som ej kunna utföras i omedelbar anslutning till fyndigheternas rationella exploatering.

På grund av det anförda, och under anslutning i övrigt till vad som i ärendet anføres av kommerskollegiet, får Sveriges geologiska undersökning härmed i underdånighet tillstyrka den lagändring, som föreslås i kommerskollegiets remitterade framställning.

I enlighet med vad de i ärendet hörda myndigheterna tillstyrkt anser jag mig böra förorda bifall till den föreliggande framställningen om sådana ändringar i stenkolslagen, att arbetsskyldigheten för två eller flera sammanhängande brytningsområden må kunna fullgöras genom utförande av arbete inom ett av dessa områden. En regel av detta innehåll gäller enligt gruvstadgan i fråga om utmål till gruva, och giltiga skäl synas vara anförda för införande av motsvarande bestämmelse i stenkolslagen.

*Departement-
schefen.*

Mot kommerskollegiets förslag till lagändring i nu angivna syfte har jag i sak icke funnit annat att erinra än att det här avsedda tillståndet synes böra meddelas av Kungl. Maj:t. Enligt 8 § stenkolslagen skall i den av Kungl. Maj:t meddelade koncessionen utsättas, bland annat, den årliga arbetsskyldighet koncessionens innehavare minst skall fullgöra, och enligt 26 § 2 mom. ankommer på Kungl. Maj:t att för de tre arbetsår, som följa näst efter koncessionens meddelande, medgiva viss nedsättning av arbetsskyldigheten. Vid dessa förhållanden torde följdriktigheten kräva, att den väsentliga avvikelse från lagens allmänna bestämmelser angående arbetsskyldigheten, varom här kan bliva fråga, göres beroende av Kungl. Maj:ts prövning.

Med avseende å de nya bestämmelsernas avfattning finner jag, lika med kommerskollegium, i 26 § stenkolslagen lämpligen kunna såsom ett nytt moment införas ett stadgande, formulerat i överensstämmelse med 40 § gruvstadgan. Detta stadgande torde genom föreskrift i 45 § böra erhålla motsvarande tillämpning för det fall, att de brytningsområden, vilka komma i

fråga, utgöras av dels utmål till äldre stenkolsgruva och dels ett eller flera koncessionsområden.

I enlighet med de av mig nu angivna grunder har jag låtit inom justitiedepartementet upprätta förslag till *lag om ändrad lydelse av 26 och 45 §§ i lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående eftersökande och bearbetande av stenkols- och saltfyndigheter.*»

Föredraganden uppläser härefter berörda förslag, av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, samt hemställer, att lagrådets utlåtande över förslaget måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

H. Stefenson.

Bilaga.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 26 och 45 §§ i lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående eftersökande och bearbetande av stenkols- och saltfyndigheter.

Härigenom förordnas, att 26 och 45 §§ i lagen den 28 maj 1886 angående eftersökande och bearbetande av stenkols- och saltfyndigheter skola i nedan angivna delar hava följande ändrade lydelse:

26 §.

1 mom. Den årliga — — — därutöver.

Denna arbetskyldighet — — — upphört.

2 mom. För de — — — föreskrivet.

3 mom. Arbete, varom — — — fullgörande.

4 mom. Konungen må, när omständigheterna därtill föranleda, meddela den, som innehar koncession å flera intill varandra gränsande områden, tillstånd att, så länge koncession å dem av honom fortfarande innehaves, få under ett eller flera år genom arbete inom något eller några av områdena fullgöra arbetskyldigheten för dem alla.

45 §.

1 mom. För stenkolsgruva, vartill — — — beräknas från sagda dag.

2 mom. Innehar någon utmål till stenkolsgruva, varom i 1 mom. sägs, jämte koncession å ett eller flera därtill gränsande områden, skall vad i 26 § 4 mom. är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 22 december 1926.

N ä r v a r a n d e:

justitierådet VON SETH,
justitierådet WEDBERG,
regeringsrådet PLANTING-GYLLENBÅGA,
justitierådet ALEXANDERSON.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 3 december 1926, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets yttrande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändrad lydelse av 26 och 45 §§ i lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående eftersökande och bearbetande av stenkols- och saltfyndigheter.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av chefen för justitiedepartementets lagavdelning, revisionssekreteraren Axel Afzelius.

Lagrådet yttrade:

Det vill synas att 3 mom. i 26 § borde liksom hittills få avsluta paragrafen och bestämmelsen i det nya 4 mom. inarbetas i 2 mom., som ju redan talar om viss Konungen tillkommande befogenhet. Med förslagets avfattning härutinnan är det knappast riktigt att, såsom uti ingressen sker, säga att viss del av 26 § erhåller ändrad lydelse.

Med tillägget i 45 § läres vara avsett att så snart utmål och koncessionsområden, ett eller flera av vardera slaget, äro så belägna att de kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje, enahanda regel skall gälla som om detta komplex bestode av uteslutande koncessionsområden, eller för att taga ett exempel, att efter Konungens medgivande arbete å ett koncessionsområde skall gälla även för utmål eller koncessionsområden, som gränsa väl icke omedelbart intill det område varå arbetas, men intill ett detta angränsande utmål. Då emellertid denna mening icke framgår av eller är väl förenlig med den föreslagna lagtexten, läres denna böra jämkas.

Ur protokollet:
A. V. Stenkula.

Utdrag av protokollet över justitiëdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 december 1926.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Efter gemensam beredning med chefen för handelsdepartementet anmäler chefen för justitiëdepartementet, statsrådet Thyren, lagrådets den 22 december 1926 avgivna utlåtande över det den 3 i samma månad till lagrådet remitterade förslaget till *lag om ändrad lydelse av 26 och 45 §§ i lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående eftersökande och bearbetande av stenkols- och saltfyndigheter.*

Föredraganden hemställer, att förslaget efter överarbetning i de av lagrådet anmärkta hänseenden måtte genom proposition föreläggas nästkommande års riksdag.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställer förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

H. Stefenson.